

Схеми спусків полос

У першому номері "Вісника Книжкової палати" за 2010 р. йшла мова про порядок формування спускового макету видання. І хоча підготовка спусків полос для друкування відноситься до додрукарських процесів, варто ще раз зупинитися на деяких моментах, перш ніж розглядати брошурувально-палітурні процеси.

Вибір схеми спуску полос залежить не тільки від формату паперу, типу друкарської машини, а й від таких післядрукарських операцій: фальцювання, комплектування, зшивання нитками чи дротом, обрізування, вставляння блоку. Навіть простий зошит з 16 сторінок може бути сфальцьований вісьмома різними способами.

У будь-якому випадку насамперед варто подумати, як максимально ефективно використати машинний формат. Спуск полос на кожному поліграфічному підприємстві може мати свої особливості, тому робити його у видавництві за допомогою видавничої системи або звертатися до сторонніх спеціалізованих організацій варто з великою обережністю і тільки з урахуванням даних, отриманих на поліграфічному підприємстві, де передбачено виготовлення тиражу.

Щоб краще уявляти схеми спусків, важливо зрозуміти, що друкування може здійснюватись кількома способами. Односторонній друк — це друкування тільки на одному боці матеріалу, що задруковується, наприклад, обкладинок, односторонніх вклеюнок чи вкладок, етикеток, плакатів, оголошень тощо. Двосторонній друк — це друкування лицьового і зворотного боку матеріалу, що задруковується, за один прогон через друкарську машину з перевертаючим пристроєм.

Двосторонній друк можна здійснювати і на однофарбних, і на багатофарбних друкарських машинах, які не мають перевертаючих пристроїв, але для цього після першого аркушепрогону і висушування відбитків їхній стос перевертають і розпочинають друкування зворотного боку аркуша, тобто здійснюють другий аркушепрогон.

Якщо для друкування зворотного боку аркуша друкарську форму не змінюють, то на обох його боках отримують однакове зображення. Таку технологію називають друкуванням "зі своїм зворотом" і використовують для виготовлення малотиражної продукції на односторонніх друкарських машинах. За цією технологією на одну форму пластину копіюють монтажні фотоформи лицьового і зворотного боку видання. Після завершення процесу друкування аркуші розрізають і отримують не менше двох однакових примірників видання.

Технологія зручна тим, що кількість друкарських форм зменшується удвічі, немає необхідності заміни форм для друкування лицьового і зворотного боку аркуша.

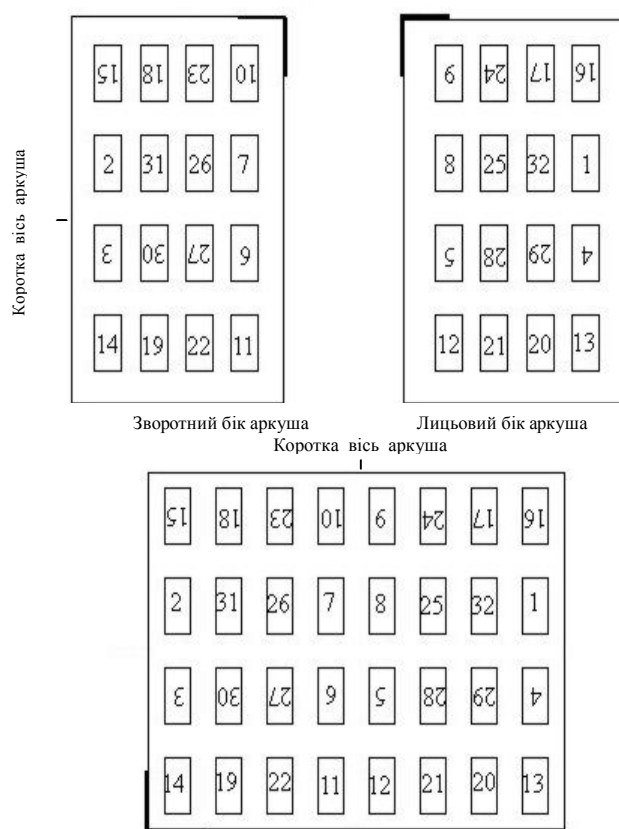
Якщо для друкування зворотного боку аркуша використовують іншу форму, то таку технологію називають друкуванням "з чужим зворотом". Форму, що містить першу і останню сторінки зошта, називають лицьовою, а ту, яка містить другу і передостанню сторінки зошта, називають зворотною. Кожен цілий аркуш дає один примірник. Якщо тираж, наприклад, 5000 пр., то для цього зошта має бути віддруковано 5000 двосторонніх відбитків.

Цю технологію застосовують для друкування книжкових видань як на односторонніх друкарських машинах, так і на друкарських машинах, які можуть одночасно задруковувати дві сторони аркуша (перфекторні машини).

На рисунку наведено схеми одного й того самого 32-сторінкового зошта у разі друкування з "чужим зворотом" (звер-

ху) і "своїм зворотом" (знизу). Під час друкування з "чужим зворотом" сторінки друкують з використанням окремої форми для лиця і звороту по 16 сторінок у кожній. У другому випадку всі 32 сторінки (16+16) об'єднані, і з цієї форми спочатку друкують на одному боці аркуша, після чого аркуш перевертають щодо своєї короткої осі, і та сама форма використовується для друкування іншого боку аркуша. Після завершення процесу друкування аркуші розрізають по центру вздовж короткої осі аркуша. Якщо загальний тираж видання становить 5000 пр., то потрібно буде 2500 аркушів, задрукованих з обох боків.

Така схема спуску поширена для отримання з одного аркуша двох однакових 16-сторінкових зошитів.

Насправді, вислів "свій зворот", "чужий зворот" — поліграфічні жаргонізми. Коректніше говорити "зворот — своя форма" і "зворот — інша форма".

Подібно друкуванню "зі своїм зворотом" ("зворот — своя форма") використовують також спосіб двокомплектного друку. Його застосовують для зошитів, до складу яких входить лише половина від кількості сторінок, необхідних для заповнення формату машини. Також цей спосіб може використовуватись для отримання двох примірників з одного аркуша одночасно, проте досягається це іншим способом — простим дублюванням сторінок з кожного боку аркуша.

* Продовження. Початок див.: Вісн. Кн. палати. — 2010. — № 4. — С. 19—21 ; № 6. — С. 11—12 ; № 7. — С. 16—17.

Використовується схема спусків, яка аналогічна обробці цілими аркушами, але сторінки для цього зошита розміщуються двічі на одній формі, хоча і в різних її сторонах. Вони складають два комплекти, звідси й назва — двокомплектне друкування. Друкується половина загальної кількості сторінок, а потім аркуші розрізаються на дві частини (або фальцюються і розрізаються), після чого отримуються дві копії з одного аркуша. Цей спосіб застосовується в першу чергу для друкування неповних зошитів на великих машинах (неповний зошит має меншу кількість сторінок, ніж усі — наприклад, 16-сторінковий зошит для книги з 32-сторінковими зошитами. Ним також можна скористатися, приміром, для друкування окремого 32-сторінкового зошита на перфекторній друкарській машині.

Одним із варіантів двокомплектного спуску є так званий спуск *двійником*, який використовується при друкуванні великих тиражів в обкладинці. Тут кожна форма складається з двох форм — "верх до верху" ("головка до головки"). Після підбирання отримують два примірники книги, один поверх іншого, але розташованих головка до головки так, що перша сторінка верхнього примірника лежить поверх останньої сторінки нижнього примірника, і так далі.

Схеми спусків для зшивання блоків, скомплектованих вкладанням, не схожі на схеми, що розглядалися раніше. У цьому випадку перший і останній комплекти сторінок книги друкуються разом на першому аркуші (це може бути, наприклад, група з перших 16 сторінок плюс група з останніх 16 сторінок); на наступному аркуші розміщуються наступні 16 сторінок і сторінки, віддалені від останніх на 16, і так далі до центру книги.

У залежності від кількості згинів у зошиті спуски бувають однозгинними, двозгинними, трьохзгинними, чотирьохзгинними.

Для виготовлення книжкової продукції розрізняють книжковий і альбомний спуски. При книжковому спуску корінець, зазвичай, довший, висота видання більша за його ширину, а при альбомному — навпаки.

Усі книжкові та альбомні спуски, в залежності від способу комплектування книжкового блоку, поділяють на дві групи: спуск "аркуш до аркуша" і спуск "вкладанням". При спуску "аркуш до аркуша" сфальцьовані зошити складатимуться один до одного по порядку (комплекткування підбиранням) у блок майбутньої книги. А при спуску "вкладан-

ням" — в середину першого зошита вкладають другий, в середину другого — третій тощо (комплекткування вкладанням).

При складанні схеми спусків враховують і вид фальцювання — ручне або машинне. При машинному фальцюванні схеми спусків складають з огляду на особливості будови фальцювальної машини.

Є три методи складання спуску полос: за готовою схемою, за розміченим аркушем, за макетом. Перший і третій методи широко використовують у практиці, для складних видів спусків користуються другим методом. До складних видів спусків належать: збірний (комбінований) спуск, спуск через полосу, спуск "східний" тощо.

Правильність спуску можна проконтролювати по відбитку з друкарської форми. Для цього віддрукований з двох боків аркуш фальцюють у потрібну частку, розрізають петлі (аркуші) зошита і перевіряють послідовність колонцифр у ньому.

Список використаної літератури

1. *Друкарське устаткування* : підручник / Я. І. Чехман, В. Т. Сенкус, В. П. Дідич, В. О. Босак. — Львів : УАД, 2005. — 468 с.
2. *Енциклопедія для видавця та журналіста* / Ю. Б. Бондар, М. Ф. Головатий, М. І. Сенченко ; МАУП, Кн. палата України. — К. : Персонал, 2010. — 400 с.
3. *Мельников О. В.* Технологія плоского офсетного друку : підручник / О. В. Мельников. — 2-ге вид., виправл. — Львів : УАД, 2007. — 388 с.
4. *Поліграфія та видавнича справа* : рос.-укр. тлумач. слов. / Б. В. Дурняк, О. В. Мельников, О. М. Василичин, О. Г. Дячок. — Львів : Афіша, 2002. — 450 с.
5. *Словник книгознавчих термінів* / В. Я. Буран, В. М. Медведєва, Г. І. Ковальчук, М. І. Сенченко ; Кн. палата України. — К. : Аратта, 2003. — 160 с.
6. *Ярема С. М.* Видавничі поліграфічні технології та обладнання (загальний курс) : навч. посіб. / С. М. Ярема. — К. : Ун-т "Україна", 2003. — 320 с.

*Матеріал підготувала
Надія Регідайло,
завідувач відділу наукового
редагування бібліографічної інформації
Книжкової палати України*

(Далі буде)